

večerne in jutranje meglice ji dajejo svoj čar, sneg jo v trdi zimi pokriva z blestečo odejo. Pride pomlad in zvabi sejalec na njivo pri Kamnitniku, zgodnja zima zapodi snežinke po trgu starodavne Loke. Grohar s preciznostjo kar najbolj rafinirane tehnike izraža v teh delih mimozno občutje svojih opazovanj. Od slike do slike je subtilnejši in vse bolj sugestivni. Zopet se vrača kmetiški človek v njegovo delo. Ni več genra, ne več krajinske štafaze. Kar sedaj Grohar izpove, je globok misterij življenja, herojsko izražen v svoji preprostosti. Nastane »Krompir«, nastanejo »Snopi« in vse bolj izgineva trda realnost. V zrak potopljene postave so nam danes večni simboli. Nekaj krajin iz zadnje dobe kaže močno redukcijo žarečih barv. Szvok postane vse bolj uglajen, ugašajoča luč lebdi na prirodi. Poslednja, nedokončana dela pokažejo Groharja v vsej njegovi neizrekljivi mogočnosti.

Vrača se mitologija, vrača se verska slika in tudi portret. Iz globlin prirode raste njegova solnčna »Pravljica«, naravna in vendar tako nadzemsko mitična. Zgodovinski dogodek iz biografije naših blagovestnikov dobi v »Cirilu in Metodu pred cerkvenim zborom« nov pomen. Literarna vsebina je potisnjena v ozadje, kar umetnika zanima, je princip resnice in dobrote. S čudovitimi sredstvi je naslikal v ospredju skupino farizejskih pismoukov, vso nemirno bazo za etični svetniški postavi, ki visoko stojita v svoji mehki jasnini. V skiciranem »Čredniku« srečamo preprost motiv, ki se je simbolično dvignil v nov pomen. In Groharjeva labodja pesem, njegov kmečki težak »Z vozom«, vkljub nedovršenosti izraža vso težo življenja. V širokih potezih je ustvarjena ta pesem truda, opremljena z vsem hrepenenjem zasanjane gozdne samote.

Grohar se je v zadnjih letih svojega življenja dvignil iz nekritične realnosti. Obvladal je naravno, dognal svoje tehnične probleme in svobodno razpolagal s svojo ustvarjajočo fantazijo. Šel je k viru našega življenja, k naši zemlji in našemu kmetu. In če se njegova slikarska sredstva vnaprej realistična, če je njegov izraz enostaven in naraven, dobivajo njegova zadnja dela vse globlji pomen. Ž njimi je izrazil vso svojo človečnost, trpljenje in lepoto, katere je bila vsa njegova notranjost prežeta. Iz očiščene notranjosti so rojena, ostanejo spomeniki naše umetnosti in sestaven del naše sodobne kulture.

Ko je Grohar umrl 19. aprila 1911 kot žrtev jetike, katero si je nakopal vsled večnega pomanjkanja, je komaj par Slovencev vedelo, koga je naš narod izgubil. Rihard Jakopič je v nekrologu izlil svojo bol nad zaostalostjo svojega naroda in napisal, da se bliža čas, ko zažari kraljestvo laži v svoji najmogočnejši glori. Petnajst let po umetniški smrti smo se seznanili z njegovim delom in črpali iz njegovega bogastva. Zavedamo se greha, ki ga je napram njemu zagrešila večina slovenske inteligence, ko je zaprla svoja srca spoznanju. In ko bomo v bodočnosti razširjali temelje naše kulture, nam bo Groharjevo delo etično potrdilo za vse naše skromne žrtve.

K SPOZNAVNI IN DRUŽABNI VREDNOTAM SUBJEKTIVNO-INDIVIDUALNE METODE.

DR. STANKO VURNIK.

K podpisanega razpravi »Umetnostna kritika kot družabna vrednota« v 2. številki letošnjega Doma in sveta se je v 4. številki oglašala altera pars s polemičnim člankom g. A. Lajovca »Misli o umetnostni kritiki«.

V zadnjih letih se je čisto naglašala kriza umetnostne kritike, ki da je premalo zmožna *vršiti svojo nalogo v korist dvigu umetnostnega nivoja*. Vzroki te krize, ki je težila večidel vso evropsko umetnostno kritiko, niso tičali le v zunanjih okoliščinah, kakor v nepoklicanosti ali preozki umetnostni izobrazbi kritiko vršečih oseb ali v neizbirčnosti urednikov, nego so bili utemeljeni globlje. Tičali so v specifični duševni usmerjenosti Evrope polpreteklega časa, v kateri sta tako zelo enostransko narastli subjektivistična in individualistična komponenta. V tej taki smeri je kot znak časa rastla ona impresionistična, ekspresionistična, futuristična itd. umetnost, ki je bila tako kratkotrajnih vrednot, tej smeri se je čisto, žal, vdajala celo znanost, ki mora že a priori biti objektivna in vsestranska, tej smeri se je skoraj povsem vdala kritika zadnjih let.

Zakaj bi se pa tej smeri, v kateri plava duša sveta sploh, ravno kritika ne smela vdati, ko se ji je že vdala umetnost, s katero je kritika v tako ozki zvezi?

So nekateri, ki pojmujejo naloge umetnostne kritike v povsem estetsko-reproduktivnem zmislu, kakor postavim Wilde, ki mu je kritik oni, ki more izraziti svoje doživetje ob umetnini v drugem materialu, pri čemer se kritik nekako izpoje ob umetnini kakor pesnik ob solnčnem vzhodu, so drugi, ki trdijo, da mora kritika odkrivati ljudem skrite estetske vrednote umetnine, so tretji, ki trdijo, da mora kritika učiti umetnika in uživajoči subjekt, vplivati na razvoj umetnosti itd. Toda kakršno koli tendenco naj kritika že ima, med drugim je vsakojaka kritika tudi sodba o kakovostih umetnine, ki nujno mora bazirati na eksaktnem spoznanju teh kakovosti, ki jih umetnina ima v svetu objektivnosti in vsestranskosti. Tako je ena izmed dolžnosti kritike tudi ta spoznavna, »znanstvena« dolžnost, in brez tega fundamenta, brez spoznanja umetnine, brez predhodnih objektivnih ugotovitev lastnosti umetnine, ni mogoča prav nobena sodba o umetnini.

Baš to bazo pa je subjektivno individualna kritika zavrgla in s tem zašla čisto v jarko nasprotje z znanstvenimi rezultati, in kakor so se pritoževali modeli nad umetniki, da ti ne slikajo njih nego sebe v portretih, so se pritoževali umetniki, da kritiki govore v kritikah o sebi in ne o umetnini. V individualizmu zadnjih let je bilo o isti umetnini toliko mnenj, kolikor presojajočih glav, še nikoli v zgodovini morda ni bilo

toliko sporov med umetniki in kritiki kakor v kritičnem času te smeri, ki je v spoznavnem svetu zanesla v anarhizem.

Pri delu za okrepitev te baze, za sanacijo kritike v današnjem, modernem zmislu, sem podpisani napisal na urednikovo povabilo omenjeno razpravo, v kateri nastopam za vsestransko preiskavanje umetnine in za kritikovo vsestransko orientacijo, za kritiko z merili in z odgovarjajočimi merili, za utemeljeno in mersko sodbo, za objektivno sodbo namesto subjektivne, ki često dovaja do videnja stvari na umetnini, ki jih na njej ni. Tako se članek nanaša na izbranih sedem tipov sodobne kritične metode in nastopa v glavnem zoper enostransko-individualno presojo kritiko, zoper subjektivno zdenje o umetnini, ki je često v prekem nasprotju z objektivno resnico o umetnini, zoper inadekvatna merila in zoper splošne sodbe namesto determiniranih. Članek se nanaša le na izbranih sedem tipov, katerih preiskava je bila v danem položaju najnujnejša in nima nobenih pretenzij, biti razprava o kritiki sploh.

Zoper članek, ki vsebuje skoraj same samobsebi razumljive zahteve, polemizira A. Lajovic, stoječ na podiju alterae partis. Debata z njim je izključena: 1., ker je odklonil logični in znanstveni način izmenjavanja misli, ki je edini smotrni debatni način, in 2., ker se je postavil na odločeno stališče po vsebini in ospiril prvotno stavo problema (če gre meni za raziskovanje, katera sodba je pravilna ali socialna in katera ne, gre njemu za vse kaj drugega, ker sta mu pravilna kakor nepravilna sodba enako socialno pomembni), s čimer je onemogočil enotno platformo za debato.

Že s tem odklonom konvencionalnega orožja in s tem postavljenjem na samolastno stališče se je L. izkazal še pred debato za tipičnega zagovornika subjektivno-individualne smeri, izkazal se je za takega že formalno s tem, da mrgoli v njegovem spisu številnih »jaz mislim« in »meni se zdi«, s čimer toliko spoznavno važnost pripisuje subjektivnemu, nekontroliranemu zdenju in poudarja veljavo enostransko-osebnega vidika, da nas prav nič ne preseneti dejstvo, da spričo tega kulta jaza anarhistično odkloni vse spoznavne avtoritete, ki niso jaz, torej tudi znanost in logično konvencijo. Ta metoda mora vesti v znanstveno pustolovje in vpoštevjanja nevredno dokaznost, ki bi jo i otrok često brez truda ovrget. — Kakor pa je z L. debata izključena, je njegov protičlanek vendar važen dokument miselnosti subjektivno-individualne alterae partis in najlepši primer, na katerem se da pokazati spoznavna in socialna absurdnost te jazovsko-anarhistične metode v kritiki. Hočemo ga tako v svrhu demonstrationis absurdi analizirati pod premiso, da podobno usmerjen kritik nič drugače ne »gleda« na umetnino kakor »gleda« na moj članek L. in dalje, da je to gledanje tako, da očituje velike spoznavne in družabne nevrednote.

Že Lajovčeva konstelacija k članku in zgrabitvev problema je individualna in subjektivna

ter zapada inadekvatnim merilom. Moj članek ni »Vurnikovo gledanje na kritiko sploh«, ni »enostranski« in noče biti »redukcija vprašanja kritike na najenostavnejšo formulo«, kakor mu očita L., saj pravi v uvodu, da gre le za sedem izmed tisoč mogočih tipov, dalje nikakor izključno ne propagira smeri »objektivizem-neindividualizem« nego pripisuje pozitivne, celo v številkah izražene vrednote i subjektivni i individualni kritiki do rečene mere, trdeč, da ti dve le »ne smeta kritiku biti edino merodajno orodje«. Če torej L. »zoperstavlja svoje gledanje«, ne gre za dvoje ekstremov in je konstelacija k debati iz gornjih razlogov, ki jih fiksiram v svojem prvem članku, napačna. In če bi se kritik takole konsteliral k presoji umetnine, bi se tako napačno, kakor če bi se tako postavil sodnik pred zločinca.

Vsi bistveni nedostatki te metode: inadekvatna merila, individualna enostranskost s prezretjem vsega, kar se individuu »ne zdi« važno, poleg tega subjektivno »videnje« stvari, ki jih ni (lepo opisuje tako subjektivnost postavim Cervantes v Don Quixotu, ki se tepe z vetrnim mlinom, ker »se mu zdi«, da je sovražnik, pa se je na zdenje tako zanesel, da ni šel niti pogledat, če je res), so vzrok ničevosti nadaljnjih Lajovčevih protiizvajanj od točke do točke.

Zoper točko 1., kjer je govor o pravih in nepravilnih sodbah, od katerih so prve družabno razmeroma več vredne, polemizira L., ki odklanja logiko s takim dokazom: Začne s procesom prehrane človeškega telesa in ga aplicira na duševno življenje, ker se »mu zdi«, da tam stvar ni nič drugačna in pride s tem do zaključka, da je »zmota nujna podstava resnici«, iz česar zopet zanj sledi, da »sta za življenje človeške družbe enakovredni resnica kakor zmota« in da »nepravilna kritika socialno ni prav nič manj pomembna kot pravilna«. Kdor takole dokazuje, mora seveda odklanjati znanost in logiko, aplikacija organskega prehranjevalnega procesa na duševni svet je namreč radi temeljne različenosti materialno-energetičnega in psihičnega sveta povsem nemogoča, dalje iz te, s. v. v. — kolobocije nikakor ne sledi sklep, da je »zmota nujna podstava resnici«. Psihologija smatra zmoto, t. j. vsled sekundarnih vplivov inadekvatno a pristno spoznanje za pojav, ki res more v nekaterih slučajih vsled kontradiktornega nasprotja i. dr. z resnico navajati nanjo ali vsaj biti posredni pomožni člen v verigi spoznavanja, nikakor pa medčlen zmote psihološki ni nujen, zakaj tisoč zmožnosti bi lahko našli direktnih poti do resnice, posebno v eksaktni znanosti z metodo. In končno iz vsega tega zopet nikakor ne izvira socialna in življenjska istovrednost resnice in zmote, česar ne bomo posebej pobiljali, ker vendar socialno ni vseeno, ali živim v zmoti, da je kraja dobro delo, ali pa v resnici, da kraja ni socialno dejanje! S tem dokaz a b s o l u t n o p r o p a d e: vsled inadekvatnih meril in individualnega nasilja nad logiko ter znanostjo, ki dovaja v pustolovje, in vsled subjek-

ti vnega »zdenja«. Rezultat prvega L. protidokaza (nedosledno se drži vendarle »logike«, ki jo drugim zameri: glej subjektivno bruno v očesu, moja točka 6.!) je ničla. In če si nadalje protičlanekar pri tej točki »pomišlja dati« raziskavanju problema, kaj je prav in socialno in kaj ni, »ime znanosti«, si mi prav nič ne bomo pomišljali po vsem tem, kar je anarhizem pokazal pojmov o »znanosti«, pustiti subjektivno-individualna »zdenja« in podobne vrste dokazno nujnost kot neškodljivo ob strani, kadar bo šlo zato, kaj je in kaj znanost ni.

K točki 2., kjer je govor o tem, da ima višjo družabno vrednost dokazno podprta sodba, ker more prepričati, od prosto v svet vržene teze, ki tudi lahko sugestivno vpliva, pa ne za vso družbo odločilno, polemizira L. z dvema iz teksta iztrganima vrstama izmed 46 vrstic, pusteč glavni utemeljek ob strani (indiv. enostranskost, inadekvatno merilo). Dokazuje sugestivni vpliv na družbo, ki ga je nanjo izvajalo geslo Egalité, katerega dokaza ne moremo sprejeti, ker geslo Egalité 1. ni dokazna sodba in 2., ker ni to geslo sugeriralo revolucije, nego ga je šele razvita revolucija rodila in poleg tega prvi članek izrečno predvideva možnost sugestije. Dokaz je absolutno propadel vsled: inadekvatnih meril, individualne enostranskosti in prezretja in vsled nepoznanja znanosti zgodovine. Rezultat drugega protidokaza je ničla.

K točki 3., kjer je govor o tem, da so absolutne sodbe le splošne in da so družbi koristnejše mersko determinirane od splošnih in da je treba kritiku za vsako merjenje neobhodno potrebnega merila, t. j. orientacije, polemizira L. s 4 vrstami izmed 73 (inadekvatno merilo, indiv. enostranskost). Ne dotakne se dokaza, marveč enostavno »zoperstavlja Vurnikovi trditvi svojo« takole: »Če bo človek, ki je briljantno nadarjen za literarno estetiko, prečital tudi le par knjig, bo njegova sodba stokrat bližja resnici kakor ona, ki jo bo izrekel malo nadarjen človek, ki je prečital sto knjig«, v zvezi s čimer mi očita, da ne vpoštevam večje ali manjše talentiranosti. Ta očitek je krivičen, ker sem jaz na strani 92 to storil s tem, da sem dopustil posamezniku tudi možnost sodbe, ki učinkuje relativno neindividualno in jo more sprejeti večji del družbe, drugič je L. prezrl, da gre pri tej točki — kako je bilo prezretje sploh mogoče! — za »merske sodbe« in tretjič vprašam, kako naj človek, ki je »briljantno nadarjen« za merjenje in ima »izredno bistrino pogleda«, meri brez metra in merila? Kako naj nekdo, ki samo površno pozna slikarstvo, agnoscira na novo odkritega Rembrandta, ali datira slike ali ugotavlja stil, plagiat, provenienco, strujo, ali izreče kakršno koli mersko sodbo? Tretji protidokaz je uspel radi inadekvatnih meril, individualne enostranskosti z rezultatom ničle.

Na 4. točko, kjer je govor o adekvatnih in inadekvatnih merilih, L. sploh ne reagira, pa vendar trdi že uvodoma, da je vse »Vurnikovo gledanje tako v temelju kot v posameznostih zmotno«, torej je zmotna tudi ta točka, jeli naj verjamemo brez dokaza (avtoritativni individualizem) samo zato, ker ima protičlanek podpis? Takšno nedokazno sumničenje smatramo za neresno. Rezultat protidokaznega postopka zoper točko 4. je ničla.

K točkama 5. in 6., ki sta za L. najbolj kočljivi (individualno enostranska in subjektivno-napačna sodba), reagira L. le na eno samo izmed 96 vrst (indiv. enostranskost, inadekv. merilo), prav za prav reagira le na tri besede v oklepaju, in še te je čital drugje, kakor navaja (subjektivno »videnje« stvari, kjer jih ni). Kako anarhistični individuum z močno osebnostjo in izredno bistrino pogleda »interpretira«, hočemo tu pokazati na podlagi primere dveh citatov, od katerih je prvi moj, drugi pa Lajovčeva individualna projekcija nanj:

»Izkustvo, deloma podprto z izsledki geometrije, uči, da več individualnih projekcij bolj izčrpa resnico o predmetu, kakršna obstoja v objektivnem svetu, od ene same. Sodba, ki bi izvirala iz čim največ projekcij, bi bila bližja objektivni resnici od ene same, ker bi bila bolj vsestranska.«

In »individualna projekcija« na ta odstavek: »Objektivizem pri kritiku obstoja, po Vurniku, če ga prav razumem, v tem, da kritik ne izraža kritičnih misli takih kot so njemu lastne, ampak take, ki so lastne večji grupi ljudi, objektivnega, ustvarjajočega umetnika pa imenuje Vurnik tistega, ki v svoji umetnini ne izraža svojega prokletega sentimenta, temveč, ki izraža sentiment neke grupe ljudi.«

Brez komentarja, le to naj rečem, da on polemizira s poglavjem individualistične in ne objektivistične sodbe, zamenjal pa je oboje, ker je bržkone kaj prezrl. Dalje mi očita, da smatram »individujski in skupinski večji individui kot naravno nasprotje«, kar pomeni subjektivno »videnje« stvari, ki je ni, zakaj L. je moral »prezreti«, da gre tu za projekcijo prvič in drugič za geometrično višjo vrednost več projekcij in manjšo vrednost manj projekcij, kar izvira, če »prezreš« ves tekst, vsaj iz številčnih primerov. Potem gre (točka 7.) za to, da »postane mnenje posameznika mnenje skupine, če je posameznikova duševna superiornost tolika, da njen akcijski radius z intenziteto izžareva v družbo in doseže tako ono objektiviteto, ki se zdi Vurniku ideal«. Zgodovina, ki jo mora L. z znanostjo vred odkloniti, pravi drugače: Če rabi družba namesto zastarelih, nerabnih, novih, novemu času pripravnih vrednot, sprejme te od onega posameznika, ki jih prvi predloži. Če pa tisti posameznik ne predloži baš strogo določenih, baš potrebnih vrednot, mu vsa resnična ali namišljena duševna superiornost niti nasilje ne bo pomagalo »objektivirati« jih, marveč bodo ostale individualne vrednote, v nasprotnem primeru pa so te vrednote lahko socialne vrednote. Kar se tiče objek-

tivne dokazljivosti lastnosti umetnine, moram L. ves odstavek z opombo vred še enkrat predložiti v studij, da bo objektivno in ne samo zdenjski prodrli vanj in ne bo več tepel vetrnega mlina. Rezultat protidokaznosti k mojim točkam 6., 5., 7. je uspel z nujnostjo ničle.

Protidokazna nujnost protičlanka je torej ničla vsled subjektivno-individualnega postopka. Altera pars se članku niti približala ni, komaj da se je »izpela«, sebe namreč, spričo njega. Če bi bil L. kritik in moj članek umetnina, bi bil rezultat isti, namreč bila bi to kritika, kakršnih smo danes vajeni in kakršnim je treba že enkrat napraviti konec, če hočemo s kritiko in posredno z umetnostjo kam naprej.

Če vzamemo sedaj še afront L. zoper znanost kot tak, je jasno, da filozofija absolutnega, anarhističnega jaza in njegovega zdenja, ne more priznati objektivnih in socialnih avtoritet kakor n. pr. znanosti, ki je v opreki z nekontroliranim, individualnim zdenjem. To stori altera pars zase zelo značilno s takole argumentacijo: »Nič mi ni kmalu tako zoprnega kot taka umetnostna znanost, katera s svojim klavirno nedostatnim orodjem brska po živem telesu umetnosti in zraven pridiguje neke trditve, ki ne kažejo ničesar, kot blisketavost penastega mehurčaka. Opraviti imamo s temle dejstvi: Lajovcu je znanost zoprna (po vsem tem razumljivo!), kar nas nič ne briga, ker vemo, da je tudi mesarju astronomija zoprna, da pa ni astronomom itd. in ker smo na svetu različni ljudje z različnimi interesi. Bolj vpoštevanja vreden je argument, s katerim se zavrača umetnostna znanost zato, ker rabi »klavirno nedostatno orodje«. Neko orodje mora rabiti, če nima dostatnega, pa kakršnega ima, zboljšajte ji ga! Pa argument, da brska po »živem« telesu umetnosti... Tudi naravošlovec brska z nedostatnim orodjem po še bolj živem telesu polža in kaj naj končno človeku, ki je muzik, pomeni konstatacija, ki se tiče polževega črevesja? Dejstvo, da je Lajovcu umetnostna znanost zoprna, ni nič nenavadnega, saj trdi sam, »da vsak strokovnjak le svojo stroko glorificira«, toda zelo takten, vljuden, potreben ali umesten pa takle napad na kompletno »umetnostno znanost« ni in umetnostna znanost je čisto potolažena, v kolikor jo smem podpisani, najnevednejši, sploh tolažiti.

Kar se tiče družabnih vrednot dognanj subjektivno-individualne metode, menda nimamo več dosti ugotavljati po vsem tem, kar je ta metoda pokazala spoznavnih nevrednot. Naj poudarimo samo še samolastno postavljanje individua na samolastno stališče, postaviti tako, ki je v opreki z eksaktnim spoznanjem in družabnim redom, postavim na stališče že gori obravnavane »družabne in življenjske istovrednosti resnice in zmote, pravilne in nepravilne sodbe«, kakor ga na vrhuncu anarhizma propagira Lajovic. Če se postaviš na tako stališče, sta ti zmislja stavkov: »cogito, ergo sum« in »sum, ergo non cogito«, istovredna, sta ti socialno istovredni trditvi: »moriti ljudi je dobro delo« in »moriti ljudi ni prav«. Bog, če bi se kdo »postavil« na prvo

»stališče« in moril družbi koristne ljudi, pa bi se, pozvan od družbe na odgovor, opravičil za svoje zločine s tem, da »stoji na stališču«! In če Lajovic podpisanemu kot umetnostnemu zgodovinarju meče »znanost« v obraz, kaj bi bilo, če bi mu jaz kot sodniku očital takole njegovo stališče, če bi vedel, da je tudi v svoji stroki dosleden svojim nestrokovnim načelom?

Da, tu je višek individualizma-anarhizma, konec logike in znanosti in začetek analfabetizma, ki ga — vseč mi je ta doslednost! — moj protičlankar tudi odkrito zagovarja (gl. 2. št. let. Lj. Zv.), tule je zlo naše kritike, tu je tudi socialno zlo!

KRAJNSKA ZHBELIZA V CENZURI.

DR. AVGUST ŽIGON.

Čopova beseda z dné 21. I. 1830 o Zhbeliz: »mit der Zeit kann sie bedeutend besser werden« — je nam dandanes zelo dragocena zgodovinska beseda. Izraz subjektivnega (bi rekli) literarnega upanja v bodočnost; a tudi (neoporečno da) izraz konkretno zavestne, kvalitetno literarne že namere; zato datum o programu, in datum že o »šoli« — ob Zhbeliz. Tiha napoved — nove poti, mišljene in usmerjene — »v deželo duhov«!

Ni seveda pa Čop takrat (ob tisti besedi svoji 21. I. 1830) še oddaleč ne slutil, da bo še istega leta v Ljubljani doživela Zhbeliza sovražni krik: »Lenore bere naj, kdor ne verjame!« Bila je Bürgerjeva Leonora (vsaj od l. 1792 nadalje) do tistih dni že davno evropska literarna znamenitost; a bila je Bürgerjeva Leonora takrat pa tudi že neka naša domača tradicija, — literaren problem iz Zoisove dobe.* In kot

* Ohranil se nam je v Levstikovem »Gradivu za Prešerna« rokopis starejšega slovenskega prevoda »Leonore«. In tradicija je, da je prevod, pisan s svinčnikom in Zoisovo roko, — Zoisov. (Obj. L. Pintar: Književne drobtinice. ZMS IV., 1902, 160/167). Ohranil pa se nam je srečno tudi Kastelčev prepis Zoisovega prevoda, — dokaz, da ga je že Kastelic poznal in proučeval, a poznala ga pa torej pač tudi Prešeren in Čop. (Prim.: Grafenauer Iv., Iz Kastelčeve zapuščine. V Lj. 1910/11., str. 85/88). Literarni problem »Lenore« je v Zoisovem rokopisu označen z besedami: Diser Versuch, Bürgers Leonore ins Krain.[erische] zu travestiren, zeigt die Armuth der Sprache besonders in Reimen das schöne Refrain »Bei Gott ist kein Erbarmen ach wehe, ach wehe mir Armen ist absolut unübersetzlich... (Tam, 87). Že s tem je bil literarni problem v našem slovstvu Prešernu kot nasledniku naravnost zgodovinski razvojno določen! Kakó so torej morali pogledati, ko jim je v pismu z dné 10. febr. 1830 prišel po opravljeni cenzuri Kopitar (in morda tudi v cenzurnem rokopisu Zhbelize I. »in margine«: prim. Pavškovo uradno opazko ddt. 28. III. 1833: »ungeachtet der vom Wiener-Zensor gleich bey dem ersten Hefte erhaltenen wohlmeinenden Warnung«) — s poukom